

DEMOKRACIJA

Uredništvo: Trst, ul. Machiavelli 22-II. - tel. 3-62-75
Uprava: Trst, ulica S. Anastasio 1-c - tel. 2-30-39
Goriško uredništvo: Gorica, Riva Piazzetta št. 18.
CENA: posamezna številka L 25. — Naročnina:
mesečno L 100, letno L 1.200. — Za inozemstvo:
mesečno L 170, letno L 2.000. — Poštni čekoval
računi: Trst št. 11-7223, Gorica št. 9-18127

Leto VIII. - Štev. 23

Trst - Gorica 4. junija 1954

Izhaja vsak petek

Potrebno pojasnilo

Naša dolžnost je, da kot politično glasilo obiščemo slovensko javnost o političnih dogodkih, ki dajejo smer našemu javnemu življenju. Za enkrat zaslužijo dogodki v SKSZ v Trstu pozornost vse naše javnosti.

SKSZ je bila ustanovljena 1. 1949 kot samostojna katoliška protikomunistična politična stranka. Tako, da smo imeli na Tržaškem dve slovenski politični protikomunistični organizaciji, SDZ od 1. 1947 in SKSZ od 1. 1948.

Obe Zvezi sta v splošnem složno nastopali v vseh Slovincem skupnih vprašanjih političnega, kulturnega in narodnostnega značaja. Skupno sta delovali za obrambo STO; leta 1949 sta ustanovili skupen odbor za slovenski »Kulturni dom«, ki ga je bila tedanja Zavezniška uprava sklenila sezidati na državne stroške; skupno sta posredovali pri občni, pri conskem predsedniku in pri cerkvenih oblasteh za pravice Slovincem, in 1949, ter 1952. leta sta šli skupno na občinske politice.

Ta je trajalo do volitev 1952, ko je prevzel tajniško mesto v SKSZ dr. Besednjak. On je prišel iz Beograda 1. 1950. Ko se je na občnem zboru SKSZ 1. 1952 potegoval za izvolitev v odbor, je nastopila proti njemu ostra opozicija. Očitala mu je, da je prišel v Trst v sporazumu s komunističnim režimom Jugoslavije in je namigovala, kakor da bi bil namen dr. Besednjaka razbijati slovenske protikomunistične organizacije na Tržaškem. Dr. Besednjak je napade zavrnil, in ko je predsednik inž. Sosič izjavil, da prevzema odbor, za dr. Besednjaka vso odgovornost, ga je občni zbor izvolil v odbor. Ko je tajnik Peter Sorli pred volitvami 1. 1952 dal ostavko, je prišel na tajniško mesto dr. Besednjak.

Od takrat je prišel pihati iz SKSZ nov veter. Naj omenimo in sam primer, kako je šla SKSZ v svojih članom Dragom Legišu v Nabrežini skupno s Tito-komunisti v boj proti izvolitvi demokratičnega župana. Ze tam so se slišati glasovi o nezadovoljstvu z dr. Besednjakovo politiko v SKSZ. Ali ker ni bilo 1. 1953 volitev, ni prišlo v odbor do osebnih sprememb.

»Katoliški glas«, ki je o SKSZ najbolje informiran, je podal 20. maja t. l. o dogodkih v SKSZ to-le sliko: »SKSZ se je častno udeleževala političnega življenja. Načelno je bila jasna: krščanska, slovenska, protikomunistična. Pred dvema leti pa je začela s prave linije potovanja na levo. Načelna jasnost je gipnja; kazno je bilo, ko da organizacija leže v neko čudno odvisnost. Članstvo je hotelo stvar razčistiti. Sklican je bil letos občni zbor. Toda prizadeti so s kričanjem prepredili redno delo občnega zbora. Določeno je bilo zato, da se bo vršil občni zbor mesec dni pozneje. Tedaj so premotili predsednika inž. Sosiča, da je nekaj dni pred občnim zborom odstopil in opustil vsako delo. Istčasno je odstopil dr. Besednjak, a ta — kakor slišimo — dela ni opustil. Odbora praktično ni bilo več, kajti dva člana sta izstopila, podpredsednik in blaginjak se pa dela nista udeleževala. Ostal je samo še tajnik dr. Mitja Bitežnik, ki pa ni bil izvoljen za tajnika na nobenem občnem zboru. Zaradi tega je bilo članstvo primorano vzeti iniciativo v svoje roke. Če odbor ne more delati, ker ga ni, je pač treba sklicati izredni občni zbor in izvoliti nov odbor.« In »Katoliški glas« nadaljuje: »Toda nel Dr. Besednjak, čigar senca pada že dolgo časa...« Zato je moral za vsako ceno preprediti občni zbor, na katerem bi verjetno zletel iz zveze. A list nadalje pripoveduje, kako se je dr. Besednjak poslužil časovnega tajnika dr. M. Bitežnika, ki je s sodniško dostavljeno vlogo »dal zagroziti g. župniku pri Sp. Ivanu S. Degrassiju, in g. kaplanu istotam, Petru Sorliju s civilno tožbo in kazensko ovadbo, če kot upravitelja ne odredita župnijske dvorane, kjer se je imel vršiti občni zbor SKSZ, sklican od župnika večine.

Tako je bila SKSZ kot protikomunistična organizacija pograna v razjedajočo krizo. Ni naš namen preiskovati, kdo je te krize kriv. Mnogi pa se sprašujejo: Ali so imeli tišči prav, ki so pred leti namigovali, kakor da bi bil prišel dr. Besednjak iz Beograda v Trst razbijati slovenske protikomunistične organizacije?

Dr. Besednjak in njegovi pristaši so izdali svoje glasilo. Dali so mu ime »Novi list«. O tem pa ob drugi priložnosti.

Ali je sožitje mogoče med Vzhodom in Zahodom?

To je bilo prvo vprašanje, ki mi ga je zastavila hčerka odličnega primorskega javnega delavca, ki je v teh dneh obiskala za nekaj dni svojo ožjo domovino. Vprašanje je vredno globokega razmišljanja.

Razmerje med Vzhodom in Zahodom je danes v resnici osrednje vprašanje svetovnopoličnega preudarka. Bistvo tega razmišljanja vodi trezno mislečega človeka nujno pred izbiro dveh možnosti: vojna ali sožitje ali, kakor temu pravi komunistični šopirneži, »koeksistencija«. Med obema skrajnostima pa leži obširno torišče. Med polom vroče tretje svetovne vojne in med polom mirnega medsebojnega sožitja dveh različnih družabnih sistemov je vse polno otenkov. Med drugimi otenki tudi: omejena bojišča vroče vojne (Koreja ali Indokina), hladna vojna, prikrito politično šeuvanje ob navidezno mirnih medsebojnih odnosih.

Kam vodijo pota in proti kakšnim ciljem se pomikamo? Odgovor je preprost. Gotovo ne v tretjo svetovno vojno; prav tako ne v novo korejsko vojno; še manj pod kolesa gospodarskega in političnega valja komunistične zavojevnosti, pač pa k pristnemu in iskrenemu sožitju.

Kako pa je to mogoče doseči? Morda tako, da se svobodni svet odpoje vsemu, kar bi moglo nasprotovati dražiti, n. pr. odgovoriti se Evropski obrambni skupnosti? Ali tako, da svobodni svet vsak pojavljajoči se spor odpravlja s popustljivostjo nasprotniku? Ne! To je bila politika prvih po vojnih let. Ta nas ni pripeljala v mirno sožitje, pač pa je prav ta politika zaslužila Češkoslovaško in izkušala svojo napadalnost v Grčiji in na Koreji.

Med dvema bikoma je sožitje mogoče, med bikom in leopardom pa sožitja ne more biti. Boljševizem je že po svojem bistvu napadalen, živi v neprestanem nasledovanju svojega končnega cilja, ki se imenuje svetovni komunizem. Ta cilj je mogoče doseči z državljansko vojno, kot n. pr. v Rusiji v Jugoslaviji ali na Kitajskem; ali z zunanjo vojno, ki je podjermila vzhodno-evropske države. Res je, da Sovjeti radi poudarjajo, da njihova revolucija ni izvozno blago. Medtem pa, ko to zagotavljajo, se pretakajo rубли iz Vzhoda na Zahod in mažejo kolese komunističnih peklenjskih strojev po vsem svetu.

Nikjer že poldrugo leto toliko ne govori in pišejo o »koeksistenciji kot v Sovjetiji. Ta propagandni val ima svoje tehne vzroke. Nova posadka v Kremlju nujno potrebuje nekaj odnora. Vsaj nekaj glavnih zaletov pokojnega Stalina bi radi odstranili. Cesar jim primanjkuje na avtoriteti, to poskušajo nadomestiti s popustljivostjo. Kljub številnim izrekom in parolam, s katerimi pitajo lastne državljanke in ostali svet, ne najdemo v tej propagandni poplavi niti enega samega slogana, ki bi zagotavljalo, da si boljševiki zamišljajo svojo »koeksistenco« kot trajno ustanovno pomirjenje sveta. Po boljševikih zamislih, ki jih tudi prav nič ne prikrivajo, je obožen spopad med komunizmom in ostalim svetom neizogiben. Način, s katerim v teh časih v Sovjetiji govorijo in pišejo o »koeksistenciji«, jasno nakazuje, da smatrajo boljševiki tako sožitje le za časovno, prehodno zadevščino. Koeksistencija je za njih prav tako izhod iz zadrege, kakor je za leoparda rastlinska hrana zgolj prehodna utešitev lakote spriču pomanjkanja kaj boljšega.

Maršal Tito v Grčiji

Maršal Tito je v teh dneh gost Grške kraljevine. Tudi za to potovanje maršal ni štedil s stroški. Solsko ladjo »Galeb« spremljajo zopet štirje rušilci in njegovo spremstvo tudi ni ravno skromno. To je tretje maršalovo potovanje v tujino po morju v dobrem letu časa.

Ne glede na te zunanosti, ki kot ledeni curek hladijo notranja navdušenja preprostih ljudi v Jugoslaviji, je sedanje Titovo potovanje vsekar svetovni dogodek. Ob času sklenitve ankerske pogodbe 28. februarja 1953, ki so jo podpisale Jugoslavija, Grčija in Turčija, so se v Rimu zelo razburjali. Zaslutili so, da bodo tri balkanske države pogodbo razširile v vojaško zavezništvo, od katerega pa bi Italija ne hotela biti izključena; h kateremu pa tudi noče pristopiti zaradi napetosti med Rimom in Beogradom zaradi Tržaškega vprašanja. Italijanski diplomaciji se je takrat posrečilo prepredit, da bi v novo pogodbo vključili določila o medsebojni skupni obrambi.

Se večja živčnost je zavladala v Rimu za časa Titovega obiska v Ananki. Takrat je jugoslovanski zunanji minister potrdil, da Jugoslavija sprejema osnutek Balkan-

skopske vojaškega zavezništva. G. Piccioni pa je izjavil, da se bo njegova vlada uprta vojaškemu zavezništvu treh balkanskih držav, dokler ne bo rešeno Tržaško vprašanje. V Rimu so pri tem računali na podporo Grčije, ki je rimske tolmachenja o obveznostih članice Tolmacheva zveze zavrnila. V Rimu zagovarjajo svoje odklonilno stališče v kratkem tako-le: Če bi bila nekega dne napadena Jugoslavija, bi po pogodbi morali Turčija in Grčija v vojno (tudi kot zaščitnici Italije). Če bi bila napadena n. pr. Norveška — tako pravijo v Rimu — bi Jugoslavija ostala nevtralna.

Morda bodo v Rimu spregledali, da je treba evropsko varnost urediti na vojaški in ne zgolj na diplomatski način. Danes v svetovni politiki prevladujejo strategična in ne toliko politična načela. Tega se verjetno v Beogradu bolj prepričljivo zavedajo kot v Rimu.

Tržaško vprašanje vzmernirja Italijo in Jugoslavijo. Rešitev v smislu mirovne pogodbe edina lahko odstrani medsebojne napetosti. Morda bo prav obisk maršala Tita Grčiji dokazal Rimu in zavezništvu, da je uresničitev STO most sprave med obema sosedoma. Da bi bilo tako.

AVSTRALSKÉ VOLITVE

V soboto 29. t. m. so se vršile po vsej Avstraliji volitve, na katerih je dobila dosedanja vladna koalicija liberalne kmetijske stranke 60 poslanskih mest, delavska stranka pa 55. Drugače pa je razmerje glasov: za vladno koalicijo jih je bilo oddanih 1.281.497, za delavsko stranko pa 1.493.978. Po avstralskem volilnem zakonu je namreč izvoljen tisti kandidat, ki dobi večino v svojem volilnem okrožju. Ker okrožja niso popolnoma enaka, se torej kaj lahko zgodi, da dobi večino poslancev stranka, ki v vsej državi ni dobila večine glasov. Nekaj podobnega smo videli že nekajkrat v Veliki Britaniji.

Tako bo torej dosedanja Menziesova vlada ostala še nadalje na krmilu. Vsekakor pa so volitve pokazale, da delavska stranka, ki je izgubila oblast šele pred štirimi leti, zopet napreduje. Pričakovanje tistih, ki so mislili, da se bo že zdaj vrnila, torej ni bilo tako neupravičeno.

Opazovalci pravijo, da je pri teh volitvah pomagalo vladni koaliciji tudi odkritje komunističnega rovarjenja, proti kateremu je predsednik Menzies tako energično nastopil. Avstralski pripisujejo rešitev žene pobeglega sovjetskega diplomata Petrova prav njemu. Delavska stranka pa je v času svojega vladanja komuniste trpela in mnogi njeni časopisi tudi sedaj ne skrivajo svojih misli, po katerih naj bi bilo vladno protikomunistično delovanje preostro. Vladne stranke pa so vrnilo mlo za dragger so v volilni kampanji očitali dr. Evattu, voditelju delavske stranke, da je na raznih procesih, kot odvetnik, komuniste celo zagovarjal. Ker pa je tudi Avstralcem varnost domovine močno pri sreju, so vladne stranke s to polemiko verjetno več glasov pridobile kakor pa izgubile.

Posebno pomembnost je dalo tem volitvam dejstvo, da je na njih prvič glasovalo okrog 100.000 novih Avstralcov, t. j. oseb, ki so se naselile na tej celini po drugi svetovni vojni. Med njimi je tudi precej Slovincem. Stranke so se živahno zavzemale za pridobivanje glasov teh novih priselcev, na katere so se prvič obračale. Tako sta liberalna in kmetijska stranka tiskali celo posebne brošure v italijanskem in nemškem jeziku, aktivisti delavske stranke pa so obiskovali nove naseljence kar na domu. Vedeti je treba še, da je volilna udeležba v Avstraliji obvezna. Kdor ne voli, plača denarno kazen. Zato je bil obisk na voliščih tako visok.

Pred novo ureditvijo prometa z nepremičninami v Jugoslaviji
Osnutek zakona o prometu z nepremičninami, ki ga bodo v kratkem obravnavali v Zvezni ljudski skupščini, določa prost promet z nepremičninami med zasebniki ter prosto kupovanje in prodajanje stanovanj. Doslej je bil promet z nepremičninami med zasebniki omejen in pod kontrolo ljudskih odborov. Po novem zakonskem osnutku pa bi zasebniki lahko kupovali in prodajali nepremičnine brez poprejšnje odobritve državnih organov.

Značilna potvorba komunistične propagande

Izrazit primer, kako znajo komunisti v svoji propagandi lagati in izkrivljati dejstva, je najti v eni zadnjih števil poljskega ilustriranega tednika »Swiat« (Svet). V njem je objavljena fotografija, ki prikazuje, kako dva sovjetska spremljevalca, ki sta prispela iz Moskve, vlečeta gospo Petrovo, ženo bivšega tretjega sekretarja sovjetskega veleposlanstva v Camberu, na sydnejskem letališču k letalu, ki bi jo bilo moralo odpeljati v domovino. To sliko pa so uredniki opremili z napisom »Gangsterke metode avstralskih fašistov«. V besedilu, ki spremlja sliko, je rečeno med drugim, da »prikazuje fotografija skupino avstralskih fašistov, ki jim je pomagala tudi policija, kako vlečejo gospo Petrovo z letališča v Darwinu.«

Isto fotografijo pa je objavil britanski tisk že 20. aprila in britanske časniške agencije so jo tedaj brezlično oddajale za ves svet. To ni prav nič motilo poljskih komunistov, da ne bi mirne duše označili sovjetskih agentov za avstralske fašiste, sydnejske letališče pa prikazali kot letališče v Port Darwinu.

Vprašanje atomskega orožja

Predsednik Eisenhower je izjavil, da je Sovjetska zveza praktično zaprla vrata za sporazum o prepovedi atomskega orožja, vsaj v tem trenutku. Predsednik je v podrobnejših analiziranih govorih zunanega ministra Dullesa z zastopniki Sovjetske zveze in dodal, da bodo Združene države tudi v bodoče pred mednarodna zastopstva postavljale vprašanje omejitve in nadzorstva nad atomskim orožjem.

Pismo iz Washingtona

Ameriška notranja politika in Mac Carthy

Država za najstarejšo in najstabilnejšo ustavo na svetu si pač lahko dovoli nekatere ekstravagančne da bi s tem samo sebe spravila v resno nevarnost. Mac Carthyjeva zaslišanja so nekaj takega. Mož je potreben današnji Ameriki, v kateri je na vodilnih položajih še vedno toliko »fellowtravellerjev« (komunističnih sopoltnikov). Njihov izgovor je naiven in vedno isti: V Rooseveltovih časih so bile vendar Združene države prijateljice Moskve in tedaj je bilo patriotično biti prijatelj kakšnega komuniste. Ti gospodje pa pozabljajo, da je za pajdašenje s komunisti pač potrebno posebno nagnjenje, ki njegovim nosilcem v sedanji protikomunistični borbi nikakor ne more priporočati za izvrševanje vodilnih funkcij.

Mac Carthyjeva akcija je torej prepotrebna, ne način, s kakršnim jo izvaja, pogosto močno škodi ameriškega ugledu. Vendar so prav to ameriške posebnosti, katere je treba upoštevati. V takšnih »investigations« (preiskavah) se po več instanc naenkrat loteva istega predmeta, in ko je nekdo že opravil z eno, se mu kaj lahko zgodi, da ga popolnoma nanovo pokliče druga in nato morda še tretja. Sam o vsem mogočem pripovedovati lastne

Beogradska posvetovanja

Pred dnevi je zasedal v Beogradu zunanje-politični odbor Zveznega izvršnega sveta skupno z zunanje-političnim odborom Narodne skupščine. Vest iz Beograda zatrjuje, da so razpravljali o Tržaškem vprašanju. Pričakujejo pa, da bo javnost že v prihodnjih dneh zvedela za vsebino razpravljanja.

Tito in Amerikanci

V zadnjih tednih je prevzela najvišje washingtonske kroge silna nervoza. Sirla se je vest, da je Tito nevarno bolan in da išče naslednika. Temu se pridružujejo vedno pogostejše vesti o nestabilnosti jugoslovanskega režima. Djilovščina je povzročila, da je vsak lahko spoznal, na kakšni stopnji so komunistična vera, disciplina in navdušenje. Tako gledajo resnično obveščeni ameriški politični krogi na Tita z velikimi dvomi.

K razčiščevanju pojmov pripravljajo tudi razne publikacije. Tako je nedavno izšla knjiga Aleksandra Dragniča »Tito's Promised Land« (Titoova objubljena dežela). Dragnič je American srbskega porekla, po poklicu profesor političnih ved na Vanderbilt University v državi Tennessee. Po vojni je bil dodeljen ameriški ambasadi v Beogradu kot kulturni ataše. Zaradi tega je njegova knjiga oficijelno predstavnik ameriške politike nekam nepriljetna. Dragnič je pač napisal resnico in resnica bo v oč. Znani Handler, nekdanji dopisnik »New York Timesa« v Beogradu, ki se je posebej »spravil« z razpošiljanjem svojih umetno prikojenih vesti iz Jugoslavije, je napisal o tej knjigi kritiko v »New York Times Magazine«-u. Ta kritika je samo nov dokaz, kako ga je zaskočilo, ko je videl, da se je našel pošten človek, ki je napisal resnico o Titovini. Handler se zaganja v trditve, da je morala jugoslovanske vojske slaba in izjavlja, da so vsi ameriški oficirji, ki so obiskali Jugoslavijo, prepričani, da se bodo jugoslovanski vojščaki pod komunistično zvezdo borili kot levi. Sapienti sat...

VESTI z GORIŠKEGA

Politična zrelost našega človeka

Politično zrel je tisti človek, ki se točno zaveda svojih pravic in svojih dolžnosti, bodisi v okviru svoje države, kakor v okviru svojega naroda in človeške družbe na splošno.

Slabše najdemo povsod tam, kjer se človek državljan svojih pravic in svojih dolžnosti ne zaveda. Tako najdemo ponižne hlapce doma, tlačane, brez duše in telesa, brez zavesti, ponosa in ljubezni, brez idealnega hrepenenja po svobodi.

Prvi sovražniki človeka in njegovi tlačitelji so torej nevednost in brezbriznost, nepoznanje lastnih pravic in dolžnosti, misel, da je vse prav, kar vladarji rečejo in ukazujejo.

Zato mora biti prva naloga človeka ta, da se naobrazi vsaj v tistih najosnovnejših pojmih državljanjskih in človeških pravic, ki ga dvignejo na raven državljanke in človečanske enakopravnosti in zrelosti!

Danes je vsakomur dana prilika, da z lahkoto svoje otroke izobražuje ne le do konca osnovnih šol, ampak tudi naprej, kolikor mu bo čim bolj za lučko zdravega in pametnega razuma, da bodo vsaj otroci več razumeli in se boljše proutili v današnji družbi.

Sola ni in ne sme biti samo prava in iskanje gmojne, ampak tudi razumske blaginje. Človek, ki zna misliti in kritično razumeti vsakega položaja in dogodka, se tako težko in žalostno, se hitreje znajde kot tisti, ki se niti udarcev in krivic ne zaveda.

Naš človek ne spada v to zadno slabo vrsto ljudi in državljanov! Pa vendar ne moremo reči, da je politično povsem dozorel, glede spoznanja lastnih pravic. Dolžnosti pozna in jih tudi izpolnjuje, saj so v večini vsi državljani pri siljeni izvrševati, na primer plačevati davke, služiti vojakom itd. Vprašanje je le, ali državljani davke plačujejo zavestno in pošteno, ali vojake služijo iz čiste zavesti, ali služijo državi in narodni skupnosti! Malo jih je, menimo, ki se teh dveh dolžnosti resnično zavedajo in jih zavestno ter pošteno opravljajo!

Dobro stoječi sloji so navadno prvi, ki zakon kršijo na škodo vse skupnosti. Prav na škodo vse skupnosti, in sicer največ na škodo nižjih slojev, ki zavedajo se svojih dolžnosti do države in družbe sploh, se prepošteno plačujejo dav-

ke na osnovi trdega zakona, ki je pravzaprav bil namenjen bolj bogatinom kot pa njim — revežem!

Naš človek pa je v toliko politično in narodno zrel, v kolikor je vendar znal kljubovati nasilju fašizma, in vemo, da zna odorno in uporno prenašati železno peto krvočnega materialističnega in brezbožnega ter amoralnega in celo nemoralnega komunizma. Ta herojski klic svobode, ki ga iz prsi našega človeka čujemo, nam je dokaz njegove visoke politične, kulturne in socialne stopnje, kajti narodi, ki si svobode ne iščejo in želijo, ki se zanjo ne borijo in zanjo ne trpijo in umirajo, niso še dosegli pravice do svobodnega in neodvisnega narodnega obstoja.

Naš človek je zrel tudi na kulturnem področju, ker ceni izobrazbo in hrepeni po vedno višji stopnji omike.

Z velikim zadovoljstvom smo zadnje dni čitali, kako obupno je komunist Miha Marinko na tretjem kongresu slovenskih komunistov v Ljubljani ugotavljal, da ni slovenski narod komunizma sprejel, ter da se izobraženci udeležujejo izven okvira komunističnega nauka in komunistične kulture in somiker.

Iz besed komuniste Mihe Marinka lahko sklepamo, da se bo režim z vsem besom vrgel v preganjanje slovenske kulture in slovenskih izobražencev! Napovedal je drastične ukrepe proti tej stvarnosti. Vemo, da ne bodo zalegli, ker je naš človek željan svobode, voljan borbe in nositelj resnične omike.

V Sloveniji so komunisti morali izgnati iz svoje srede nič manj kot 4368 članov, ki se veri svojih očetov niso hoteli odpovedati! Vemo pa tudi to, da so vsi državni uradniki in uslužbenci, ki se za cenjeno kruha morajo odpovedati verskemu udejstvovanju, prav zaradi tega masilja od cerkvenega predstojništva te cerkvene dolžnosti oproščeni.

Mi vemo tudi, ker so nam to sami komunistični ministri povedali, da je odpor in celo upor proti komunizmu po vsej Jugoslaviji in v vsakem oziru živ in dejav!

Kako se Slovenci v Avstriji, v Italiji in v Trstu vneta za svoje pravice borimo, tudi vse svet ve, čeprav delujejo na teh področjih proti nam zapostavljanje od strani vlad in pritisk od strani raznih znanih činiteljev.

Tu se mora naš človek temeljito dobro seznaniti s svojimi pravicami, kajti nepoznanje pravic, ki mu jih zakon daje, je vir slabosti in propadanja! Tu mora naš človek svojo izobrazbo izpopolniti, da bo lahko kljuboval vsem nasprotnim silam, ki ga zalezujejo in mu pravice zanikajo ali kratijo!

Zato je dolžnost vseh treznih in resnično poštenih Slovencev, da težnje našega človeka in našega naroda, v kolikor silijo v zlato svobodo, v napredek in kulturno ter gospodarsko blaginjo vsestransko podprejo in se za nje zavzamejo.

Prvi pogoj stvarne pomoči pa je pošteno vodstvo, ki naj svojim bratom nudi svetlo pot v svetle ideale, poštene in pravične borbe za pošteno in pravično življenje.

Kdor podpira ali tudi samo zagovarja tirane in tlačitelje, ta ni na strani našega človeka in našega naroda!

Kdor nasilja nad našim človekom in narodom ne prikazuje javnosti in ga ne obsoja, ta zagovarja zločin, podpira tirane in sploh vse tlačitelje!

Kdor prodaja svobodo, kulturo vero in gospodarsko blaginjo našega človeka, ta prejema Judežev groše!

V Jamljah bodo šolo gradili

Z velikim veseljem smo Jameljci sprejeli vest, da je vlada končno odredila, da sezida šolsko poslopje, ki bo stalo petnajst milijonov lir.

Da bi šole le kmalu začeli zidati, da bomo domačini imeli kaj dela in zaslužka!

Nekateri italijanski listi pišejo, da vlada štiti slovensko manjšino in zanjo znatne zneske žrtvuje. Priznavamo, da nam je vlada namenila šolsko poslopje, želeli pa bi tudi splošni zaščitni zakon glede rabe našega jezika in obveznosti obiskovanja slovenskih šol za vsa slovenske otroke! Pojem bomo vladi še bolj hvaležni, in tistim nekaterim italijanskim listom ne bo treba lagati, da smo zaščiteni, če še nismo!

Posebno srčna hčerka

Na Tridentinskem je umrla neka mati in zapustila moža in nedoročene otroke. Starejša hčerka, ki ji je bilo komaj kakih deset let, je v hiši prevzela mesto matere in opravljala vsa hišna dela: kuhala je, pospravljala in prala vse sama. Poleg tega pa ni niti šole zamudila. Končno se je tako utrudila, da so jo morali prepeljati v bolnišnico. Dogodek je odjeknil in vzbudil veliko sočutje do doletke. Vest je prišla celo do papeža, ki je deklici poslal dragocen rožni venec v dar!

SOCIALNA VPRAŠANJA

Žena in njena zaščita

Pretekli teden so po vsej državi slavili dan žene, in razni izbrani govorniki in govornice so o ženi marsikaj lepega povedali in predlagali.

Nas zanima na kratko vedeti, ali je žena v svetu zaščiten glede njene osebnosti in njenega poslanstva. Menimo, da zaščita žene ni še povsod v veljavi ali pa je še vedno nezadostna!

Žena je človeško bitje s posebno vzvišeno vlogo v družini in v družbi sploh. Ima posebne vrste potreb in zahtev, ki jih mora država uzakoničiti, da bo tudi ona zaščiten v današnjem demokratičnem svetu, ki ne sme poznati nobenih razlik in krivic.

Zato so potrebne posebne vzgledne šole za izobrazbo žen, da bodo kos svojim raznolikim poklicem.

Posebne strokovne šole za ženske poklice in tudi posebne gmojne ugodnosti! Zakaj naj ne bi imela tudi primerno denarno pomoč, raje kot da trosijo države ogromne vsote denarja za oboroževanje in razne druge nepotrebne in človeštvu škodljive zadeve!

Ne le samo na delu v zasebnih podjetjih, ampak tudi v družini

mora biti žena zaščiten, kajti dogaja se še danes, da je ženska le preveč zapostavljena.

Žena more s svojim mirnim in dobrosrčnim značajem vplivati na pomiritev političnih strasti moža; zato pa ji je potrebna organizacija, da bo njen glas upoštevan.

Splošno žensko združenje naj bi imelo pravico predlagati svoje zahteve neposredno vladi in poslanski zbornici, kajti ženska sama najboljša ve, kaj potrebuje!

Neumestna priporočila

Sedanji ministri predsednik ima resen namen normalizirati javne urade in ustanove. Zadnje čase je poslal pristojnim oblastem posebno okrožnico, v kateri opozarja prizadete, da morajo odločno prezirati vsako prošnjo za priporočila raznim kandidatom pri javnih natečajih.

Brezposelnost

Po zadnjih podatkih imamo na Goriškem 12.421 brezposelnih. To število se zadnje čase celo dviga in bo šlo še više proti jeseni. Samo v Trzinu, kjer bi morale ladjedelnic zaposliti ne le vse domačine, ampak še veliko delavcev iz bližnje okolice, je sedaj 2579 brezposelnih.

Središča za delo, ki jih odpira in podpira vlada in pokrajina, niso zadostna sredstva, da bi vsaj za nekaj časa omilila to težko krizo.

ŠTIPENDIJE

Zavod za socialno skrbstvo je razpisal natečaj za 5 štipendij po 100 tisoč lir na leto za mladeniče, ki bi se radi spopolnili v lesorezu. Obvezati se morajo, da bodo dve leti obiskovali omenjeni tečaj pri državni ali privatni lesorezni šoli.

NATEČAJ

Družine padlih v vojni se lahko udeležijo natečaja za dodelitev prodajaln državnega monopola (trifk). Te prodajalne so v Ločniku, Krminu, Zagradu in pri Sv. Martinu na Krasu.

Podrobnosti in navodila dajejo krajevni občinski uradi.

Novačenje podoficirjev

Začelo se je vpisovanje mladeničev v podoficirski tečaj redne vojske. Kdor bi se tečaja rad udeležil, naj vloži na pristojno vojaško poveljstvo prošnjo do 5. julija

Samoodločba ljudstva

V soboto popoldne 29. maja smo na seji goriškega pokrajinskega sveta razpravljali o zahtevi prebivalcev Moše, Laškega Slovrenca in Morarja po zopetni vzpostavitvi samostojne občine vsakemu teh treh krajev, ki jih je bil zloglasni fašizem leta 1927 odpravil in priključil h Kaprivi v krminskem okraju.

Ti kraji so težko prenašali odpravo svoje občinske samostojnosti, ki so jo zadovoljno uživali pod Avstrijo od leta 1858 dalje. Ze za časa Zavezniške vojske uprave po končani vojni so takoj nastopili z zahtevo po preklicu fašistovskega odloka.

Proti ugovorom, da so kraji premahjni, ker skoro ne presežejo ali niti ne dosežejo tisoč duš vsak, in bi obnovitev samostojnega občinskega upravljanja bila združena z velikimi finančnimi bremenmi, so prizadeti kraji predložili načrt občinskega računa za leto 1952, iz katerega izhaja, da bi se tega leta obračun bil zaključil z določenim pribitkom. Osnutek tega računa so predložili tudi goriški prefekturi, ki se je o njem izrazila povoljno!

V širši občini Kaprivi, kateri od leta 1927 pripadajo, pa je občinska uprava vsako leto pasivna.

Prebivalci omenjenih treh krajev, ki so zahtevo po samostojnosti podpisali, so tudi izjavili, da so pripravljani plačevati še višje davke kot pod Kaprivo, da bi se jim le zaželeno občinska samostojnost vrnila.

Kot so že kratko poročali tudi italijanski listi, sem se na seji za zahtevo prebivalcev navedenih treh furlanskih krajev zavel in jo podprl pravzaprav samo jaz, ker so drugi svetovalci, ali molčali ali so, kot na primer kominformistični, izrazili mnenje, da bi se zadeva preselila na drugo sejo in bi ta čas porabili za stike z ljudstvom Moše, Slovrenca in Morarja, kateremu bi predložili finančne težkoče, ki sve-

tujejo ohranitev skupnosti s Kaprivo. Mislinovski (MSI) zastopnik dr. Delpin je je molčal!

Zato sem poudaril upravičenost zahteve tistega ljudstva, ki trpi občuti krivično odpravo svoje občinske samostojnosti. Treba je popraviti, kar je fašizem zagrešil, ko je proti volji ljudstva odpravil samostojnost malih občin, ki so pod Avstrijo dobro uspevale in ki nudijo danes pogoje za boljše uspevanje kot občine večjega obsega.

Cudil sem se kominformističnim zastopnikom v pokrajinskem svetu, ki vedno kričijo, da mora ljudstvo samo o svoji usodi odločati in da je ljudska oblast glavni temelj in steber njihovega stremjenja. Sedaj pa nekako tiho potrjujejo krivično početje fašizma, kar si lahko tolmačimo, da so tudi oni proti samoodločbi ljudstva in proti samostojnosti malih občin. To verjetno zato, ker so kominformisti prav tako centralisti kot so bili fašisti!

Poudaril sem svetost hrepenenja po svobodi in nujnost upoštevanja ljudske volje, ki je pametna, poštena in sprejemljiva. Odločnosti ljudstva, da ne pojde na nobeno volitve več, če te zahtevi ne ugodijo, pa mora biti za vzgled tudi vsem slovenskim občinam, ko gre za dosego zakonitih pravic!

Hudo smo Slovenci občutili odpravo naših samostojnih občin okoli Gorice, ko je fašizem stregel po našem narodnem življenju z namenom, da bi nas raznarodil, če prej pa gospodarsko zadušil!

Zato sočustvujemo vsi, jaz prvi z ljudstvom iz Moše, iz Slovrenca in iz Morarja!

Pri glasovanju so se vsi svetovalci izrekli za ohranitev omenjenih treh občin. Samo zastopnik MSI, dr. Delpin, se je glasovanja vzdržal.

Na isti seji smo odobrili še sklep za zgraditev stanovanjskih hiš, na menjenim pokrajinskim uradnikom, in prosil sem za strogo nadziranje dela pri zidanju teh hiš, da se strogo ne poderejo, kot se je pred kratkim zgodilo v »Casa Maternità e Infanzia!... Predlagal sem tudi, naj bi se prizadetim uradnikom, ki bi hiše vzeli na odkup, dale finančne olajšave z ugodnim posojilom, ker bodo morali predplačati kakih tiri sto tisoč lir kupnine!

Gorica, 1. junija 1954.
RUDI BRATUZ,
pokrajinski svetov. SDZ

Za prežgodaj rojene

V vseh civiliziranih deželah se zlasti zadnje čase zelo zanimajo, kako znizati umrljivost prežgodaj rojenih otrok. Statistike namreč pričajo, da skoro 50 odst. prežgodaj rojenih ne preživi prvih mesecev. Če upoštevamo, da je sedaj okrog 10 odst. otrok prežgodaj rojenih, lahko razumemo važnost tega vprašanja. Tako imamo n. pr. v Italiji, kjer je letno 800-900 tisoč rojstev, kar od 80 do 90 tisoč prežgodaj rojenih in katerih dobra polovica ne ostane pri dosedanjih razmerah pri življenju. V večjih mestih so že ustanovili posebna središča, kjer gojijo te male nezrele otročiče, ki potrebujejo posebne nege.

GOSPODARSTVO

Kmetijske pogodbe in agrarna reforma

Te dni je poslanska zbornica odobrila državni proračun ministrstva za kmetijstvo. Pri tem je zavdeni minister pojasnil, da je vlada v kočljivem položaju, ker ne more kmetijskih najemniških pogodb spremeniti in preurediti tako, da bi zadovoljila obe stranki, to je gospodarje in najemnike hkrati.

Trije osnutki zakona so bili namreč vladi predloženi. Prvega so dali liberalci, ki predlagajo svobodno sklepanje in preklicevanje najemniških pogodb ter nastop tudi sindikalnih združenj pri delitvi poljedelskih pridelkov med najemodajalci in najemjemalci.

Druga dva osnutka pa se v bistvu strinjata na tem, da bi se pravica odpovedovanja kmetijskih najemniških pogodb omejila samo na »pravičen vzrok«. Zapora bi torej po teh dveh osnutkih trajala še naprej in gospodarji, ali pa tudi najemniki, bi imeli pravico pogodb odpovedati le v slučaju kaknega upravičenega vzroka, ki naj bi ga zakon predvidel.

Ze nekaj let se namreč v Italiji pojavlja mnenje, da zapora kmetijskih najemniških pogodb poljedelstvu, to je poljedelskemu pridelovanju, močno škoduje, in da bi odprava zapore ter zopetna uvedba svobodnega sklepanja in odpovedovanja pogodb znatno dvignila donos.

Vlada ne ve, kako bi se opredelila, ali za prvi ali za druga dva predloga! V kratkem se bo seveda vendarle morala tako ali tako odločiti!

V pogledu agrarne reforme pa se je minister skliceval na ustavo, ki v svojem 44. členu pravi, da »za dosego racionalnega izrpaanja zemlje in vzpostavitve pravičnih socialnih odnosov zakon določa zasebni lastniki zemlje dolžnosti in obveznosti, mejo njenega obsega pa določa in agrarnih področjih, odrekuje in ukazuje obno-

vo zemlje, preureditev latifunda in obnovo proizvajalnih enot ter pomaža mali in srednji kmetijski posesti. Zakon določa tudi pomoč v prid gorskim krajem.«

Določila tega člena ustave je minister tako tolmačil, da se morajo izvesti na tak način, da se poveča poljedelska proizvodnja in s tem se tudi strokovnjaki strinjajo.

Ker obstojajo negotovosti glede stališča, ki ga bo vlada v pogledu pogodb in agrarne reforme zavzela in poslanski zbornici ter senatu predložila v odobritev, je minister dejal, da obstoja tudi negotovost glede pravice do posesti. To je v veliko škodo napredovanju kmetijstva, ki mora sloneti še vedno le na zasebni pobudi.

IZ SLOVENIJE

POLOŽAJ ZASEBNEGA KMETA

V boju s prisilno socializacijo je značilna zasebni jugoslovanski kmet, kateremu so sicer titovske oblasti zaplenile vse, kar je več kot 10 hektarjev, a kljub temu mora beležiti komunistična jugoslovanska kmečka politika poniževalen poraz.

Zasebni kmet je postal, po besedah maršala Tita, nenadomestljiv činitelj. Tega kmeta ne bodo več silili v zadrage ne direktno, ne indirektno z davki ali kako drugače, n. pr., da bi mu odbijali kredite. Niti ne bodo več zmanjšali — če komunističnim oblastem lahko verjamemo — vaško posest.

Nasprotno! Tito je rekel na zadnjem kongresu Zveze komunistov Srbije, da je treba tudi samostojnim kmetom pomagati s krediti in z vsem, kar je mogoče.

Do te radikalne spremembe odnosov komunistične oblasti do svobodnih jugoslovanskih kmetov je prišlo pod neznošno težo razmer gospodarskega življenja v Titovi Jugoslaviji.

Oblasti so namreč končno spo-

znale, da s silo pri kmetu ne opravijo nič. Poleg tega je pa še druga važna zadeva, ki jo je Tito v omenjenem govoru jasno poudaril: »Socializma ni mogoče graditi brez kmetov, brez tistih najširših potrošnikov... Kmet mora imeti sredstva, da lahko kupi tisto, kar potrebuje, sicer se njegova življenjska raven ne bo višala. S tem pa ne bi rasla niti življenjska raven delavcev in bi morali zapreti nekatere tovarne...«

Tako torej svobodni, samostojni kmet dobiva tisto priznanje, ki mu gre, tudi v komunistični državi, ki ga je doslej smotno uničevala in ga skušala likvidirati!

PRISILNE LIKVIDACIJE

V marcu je bilo v Sloveniji 14 prisilnih likvidacij raznih državnih podjetij.

POPIS MOTORNIH VOZIL

Od prvega marca do 30. aprila je bil na vsem ozemlju Jugoslavije popis vseh cestnih motornih vozil in prikolic.

Mizarji kmetovalci podjetniki! Deske umreko-ve, macesnove in trdih tesov, trame in par-kete nudi najugodnejše

CALEA
TEL. 90441 TRST
Viale Sonlino, 24

DROGERIJA ANTON PODGORNİK
GORICA - Trg. De Amicis, 12 na Kornu - Tel. 3009

Lambretta 125 F
EDINI ZASTOPNIK ZA GORIŠKO
ALDO MEROLLI & C. MOTOFORNITURE
GORICA - ULICA GARIBALDI 5 - TEL. 2723



PRODAJA Z MALIM PREDPLAČILOM, OSTALO PA ODPLAČILA DO 23 OBROKOV

Delavsko samoupravljanje v praksi

Državni tajnik FNRJ za narodno gospodarstvo je na nedavnem kongresu jugoslovanskih ekonomistov v Portorožu izjavil, da ne moremo govoriti o absolutni svobodi v samoupravljanju podjetij. »Samoupravo ima delovni kolektiv, podjetje kot gospodarska celica pa deluje po objektivnih zakonitostih gospodarstva in mora biti tem zakonitostim tudi, hočeš, nočeš, podrejeno.«

Da je tako in ne drugače, so se zdaj lahko prepričali rudarji v premogovnem rudniku v Kanjižarici (Slovenija), ki so pred dobrimi štirinajstimi dnevi izsilili od svojega direktorja odstop. Pričakovali so, da bo javnost na splošno odobrila ta njihov revolucionarni korak in da bo časopisje kar planilo po direktorju. Toda zgodilo se je prav narobe: o njihovem podvigu je izšla samo kratka vest, takoj naslednji dan pa je bil v »Slovenskem poročevalcu« objavljen kar petkolonski članek, ki ne pere glave direktorju, temveč — delavcem. Ker nam ta slučaj nazorno prikazuje, kako velike razlike vladajo glede pojmovanja in izvajanja delavskega samoupravljanja med ljudskimi množicami na eni in drugi strani, si ga je vredno nekoliko ogledati.

Rudnik Kanjižarica je lani začel v težave in rudarji so dobivali le 80 odstotkov in enkrat samo 54 odstotkov plače. To je izzvalo pri rudarjih precejšnje nezadovoljstvo in glavne krivce so pač videli v direktorju. Značilno pa je, da sta postala nosilca tega nezadovoljstva delavski svet in celo krajevna organizacija Zveze komunistov. Ljudje so pač vzeli načelo delavskega samoupravljanja preveč resno, hoteli so postati dejanski gospodarji podjetja. Tako je bil direktor po mnenju predsednika delavskega sveta le gost na sestankih sveta. Tudi izvajanje posameznih sklepov je bilo po njihovem pridržano delavskemu svetu, ne pa direktorju, ki ni mogel n. pr. delavstva po milij volji premeščati v enega delovnega mesta na drugo, če s tem ni soglašal tudi delavski svet. Krono na uveljavljanje svoje avtoritete pa je postavil delavski svet v trenutku, ko je od direktorja zahteval naj odstopi.

V kakšnih malenkostnih oblikah so se izživljala ta osebna trenja med člani delavskega sveta in direktorjem, nam kažejo očitki o uporabi rudniškega osebnega avtomobila, vedenje predsednika delavskega sveta, ki je kvartal pred vrati v sobo, v kateri je imel direktor predavati o gospodarskih problemih podjetja, ter je z neslanimi pripombami odvrčal delavce od predavanja itd. Posebno učinkoviti je bil tudi očitek, da direktorju prinaša zajtrk njegova žena kar pisarno. Direktorjev šofer je moral delavskemu svetu posebej poročati, kam se je direktor peljal, ko je bil izven sedeža podjetja. Poleg tega so direktorju postavili tudi posebnega spremljevalca, ki ga je spremljal na vseh potovanjih, ker direktorju pač ni zaupate. Na drugi strani moramo seveda upoštevati, da direktor morda res ni bil sposoben, da je, podobno kakor drugi direktorji, tudi on raje izkoriščal, kakor zanemarjal svoj uradni osebni avtomobil, saj se je vozil z njim celo v Beograd, kakor bi sploh ne bilo železnice. Da razni jugoslovanski tovarniški funkcionarji radi potujejo, če že ne v tujino, pa vsaj po domovini, je tudi splošno znana stvar. Delavcem, ki so lani dobivali samo 54-80 odstotkov plače, pač to ni moglo biti vseeno, saj so se izdatki plačevali iz računa podjetja, za katerega jim je uradna propaganda vbijala v glavo, da je vendar njihov!

Tako je dozorel sklep, da je treba direktorja prisiliti na odstop. Kakor v starih »kapitalističnih« časih so se rudarji zbrali pred uravnimi poslopjem. Funkcionarji delavskega sveta so rudarjem od-

prto zagrozili: »Kdor ne gre z nami, ga jutri ni treba na ših.« Vkljub delavskemu samoupravljanju je bila torej potrebna množična demonstracija, da se je z njo direktorja prisililo na odstop.

Vse to pa je že dišalo po anarhiji in krajna konferenca Zveze komunistov je zavzela do tega svoje stališče, ki pa ni bilo istovestno s stališčem krajevne organizacije Zveze komunistov v Kanjižarici in stališčem rudniškega delavskega sveta. Delavci so bili nad takšnim pojmovanjem komunistične solidarnosti razočarani in so proglasili vitanje okrajne organizacije v njihove zadeve za diktatorstvo. Nekaj dni se je vrnil iz Nemčije v svojo »socialistično domovino, je podprl stališče svojih tovarišev celo z obširnim, kar v nemščini napisanim referatom, za katerega pravi pisec članka v »Slovenskem poročevalcu«, da ocenjuje socialdemokratsko vse naše družbeno dogajanje. S tem je ta razočarani vernik komunističnega socializma dobil potuk, da naj vanj nikar ne meša tega, kar si pod socializmom predstavljajo razni demokrati!

Toda upor ni končal pri tem. Komunisti rudnika Kanjižarice so prepričali komisiji Zveze komunistov, ki jo je določil okraj, da bi analizirala dogajanja v podjetju.

Solidarizirali so se s svojim predsednikom, ki je razbil, oziroma preprečil sestanek komisije z rudarji. Namesto da bi se uklonili višjim ukazom, so kanjižarski rudarji začeli zbirati podatke v preteklosti članov Okrajnega komiteta Zveze komunistov, »da bi tudi po tej poti zbrali vsa potrebna dokazila o nepravilnih odnosih okrajnega komiteta do njihove organizacije, kakor pravi »Slovenski poročevalcu«. S tem so seveda drgnili v pravo sršeno gnezdo, kajti v Zvezi komunistov je danes veliko konjunkturistov kaj pisane preteklosti, le idealistov je vedno manj.

Na dlani je, da bo ta poskus uveljavljanja in izvajanja prave volje prizadetih delavcev naletel na neuspeh. V totalitarni državi nobena samouprava ne sme iti tako daleč, da bi posamezniki ali manjše skupine postali samostojni. Razni člani delavskega sveta bodo pač odstavljani, izključeni iz Zveze komunistov, direktor se bo morda celo slavnostno vril na svoje mesto in vse bo šlo po starem naprej. Pod navidezno mirnim površjem pa bodo naprej tlele strasti, se zbirala nasprotja, kajti tudi pod »delavsko samoupravo, »socialistično« Jugoslavije« živi delavec pod gospodarji, s katerimi ni vedno enakih misli.

Kdo bo spremenil naš Kras iz krša v rodovitno deželo?

Kolikokrat nedeljski izletnik po našem Krasu v bolečino in srco občustuje s pridnim in delovnim kramskim kmetom, ki mu je suša pobrala vse prideleke. Kako žalosten je pogled na ovenela stebila fižola in krompirja, na nizko bilje žitaric, ki usihajo. Celo redka trava in grmičevje je v vročih julijskih in avgustovskih dneh od neuteljive žeje. Letos ne bo tako, letošnje leto je izjema v pravilu ka stoletja zagotavlja, da je suša največji sovražnik kraskega kmetijstva. Sonce, neusmiljeno sonce nikoli nasičeno rastlinskih življenjskih sokov, že in pali, da zemlja poka. Koliko priprošenj v takih časih potuje v nebo za dež...

In to sonce je v subtropskih predelih s preveč vlažnim ali tudi preveč suhim ozračjem za Evropejca še vse večja nadloga. Tega mnenja pa današnji učenjaki niso več. Dr. S. E. Soskin, v Palestini in tudi že drugod po svetu zelo slavnostni agronom, smatra, da je sonce največje bogastvo njegove domovine. Po njegovem potrebujejo rastline za svojo rast zgolj sončno svetlobo in toploto ter vodo. Zemlja, tako trdi učenjak, je postranskega pomena. To namreč le v toliko, v kolikor odkazuje rastlini mesto njejnega življenjskega razvoja. Rudniške soli, ki jih vsebuje zemlja, lahko v čistejši in bolj zgoščeni obliki proizvajamo s kemičnimi postopki.

Dr. Soskin je spričo okoliščine, da ima Palestina malo rodovnitve zemlje, zato pa mnogo sonca, prišel do zanimivih zaključkov. Danes že poznamo metodo, po kateri pridelujemo razna živila brez sodelovanja zemlje. To metodo je zasnoval prof. F. W. Gericke na vseučilišču v Berkeley-u v Kaliforniji. Imenoval jo je »hidroponika«. Po naše vododstvo, v nasprotju od »agrikulture« - poljedelstva. Vododstvo temelji na teoriji, da je najvažnejši činitelj rastlinske rasti fotosinteza, ki jo povzroča sončna svetloba, hreno pa, ki jo dobavlja zemlja, nadomestimo z vodo in kemikalijami.

Dr. Soskin, ki se je navdušil za to teorijo, je prišel praktično preizkusiti hidroponike, vododstvo v Jeruzalemu, v Negevu, v Galileji, ob Rdečem morju in tudi v pa-

lestinski puščavi. Poizkusi so pokazali, da je palestinsko podnebje naravnost idealno za uveljavljanje te metode.

Od približno dveh milijonov hektarjev celotne površine izraelske države, je komaj pol milijona hektarjev plodne zemlje. Nad polovico državnega ozemlja leži v Negevu, kjer je kljub nadležnim namorom ostalo še vedno štiri petine površine — puščava. Okrog dve sto tisoč hektarjev površine v Judeji in Galileji je prav tako nerodovnih.

Samo temeljita preobrazba kmetijstva na hidroponike, tako zadržuje zagovorniki te teorije, bi mogla prehraniti deželo.

Kako pa naj sejem in sadimo brez zemlje? Po vododelski metodi je »njiva« obsežna greda iz pločevine ali cementsa, obdana s primerno visokimi stranskimi stenami. »Njivo« napolnimo z vodo, kateri smo dodali kemična gnojila. Čez gredo je napeta gosta kovinska mreža na lesenem okvirju, ki jo pokrijemo s poroznim gradivom z žagovino, slamo ali šoto. Sonce sproži proces fotosinteze, ki je potrebna, da seme vzklje in raste.

Tri vasi v Palestini so pričele uvajati to metodo, ena ob Rdečem morju, dve na Jeruzalemski planoti. Preobrazba kmetijstva na vododstvo v velikem bi, po mnenju dr. Soskina, pomenila neke vrste revolucijo v poljedelstvu. Vsaka površina, ki jo obseva sonce, lahko prideluje hrano, kajti v kemičnih raztopinah, ki naj nadomestijo zemljo, ne manjka nobene hranilne snovi. Na določenih površinah je mogoč maksimalni pridelek, kar slabih raztopin ni, kakor je danes še vedno polno slabih zemljišč. Prav nič tudi ni važno, ali so ta puščavska — ali kraska. Grede, na katerih uspevajo rastline, so seveda obdane s cementnimi ali pločevinastimi oblogami. Tako raztopina ne more pronicati v globino, kjer je rastlinske korenine ne morejo doseči.

Izkušnje učijo tudi, da semenje lahko neprimerno bolj na gosto posejemo na vodne grede kot na navadne njive. Zato je donos na enoto površine tudi neprimerno večji. Na eni vodni gredi lahko dožemo v letu tudi do štiri letine.

Priporočljiva iznajdba

Vsak tretji Američan ima avtomobil, pravijo statističarji. Prav zato verjetno ima tudi vsak drugi oče avto. Odslej dalje bodo starši v tej motorizirani deželi bolj brezskrbno spali, kakor doslej, v času, ko njihova mladež dirja v nočnih urah po ameriških cestah.

Inženir v Massachusettsu je namreč iznašel pripravo, s pomočjo katere oče lahko poljubno omeji hitrost vozila. Če postavi skrbni oče n. pr. zaporo na najvišjo hitrost 50 km na uro, potem se motor sam od sebe ustavi, kakor hitro bi nadebudni vozač poskušal to hitrost prekoračiti. Motor pa zopet deluje, ko se hitrost zmanjša na 50 km na uro.

Morda ne bi bilo napačno, če bi se naši občinski očetje pozanimali za to iznajdbo in jo predpisali za vsa motorna vozila, ki jih vodijo mladostniki. Verjetno je, da bi se število nesreč znatno zmanjšalo.

Človekoljubna zamisel

V Clactonu, na Angleškem so odprli poseben vrt za slepce. Zasadili so ga s cvetlicami in grmičevjem, ki ga je mogoče razpoznati po tem, kako diši. Cvetličke nasade in grmičevja so opremili s tablicami in označbami imen rastlin v Brajlovi pisavi. Koliko veselje so s tem napravili nesrečnejšem, si ljubitelji narave lahko zamislijo. Posnemanja vredna zamisel!

Rojstni dan, »Pri Jožkotu«

Tisti večer je bilo »Pri Jožkotu« kaj živahno. Gospod tovariš Stane se je vrnil iz Ljubljane in s polnimi usti na dolgo in široko razlagal, kako je tam delovno ljudstvo proslavljalo Titov rojstni dan. »Stafete«, je dejal, »so kar frčale po deželi, udanostnih brzojavk je bilo kot listja in trave; prireditev, govornic, navdušenja nič koliko. Kaj takega nisem doživel niti, ko so v Trstu proslavljali rojstni dan semega Mussolinija.«

»Kaj bi tisto?« se je oglašil že malo osiveli gospod Nande, ki je bil vojak še pod pokojnim Francem Jožefom, »če bi ti vedel, kaj se je včasih reklo Kaisers Geburtstag, potem bi govoril drugače. Dvojna menaža za vse moštvo, cigarete, pol litra pivpavca in »čez uro« za vse. Nobenih stafet, da ti jezik moli iz ust prav do pasu! Kaj bi Franc Jožef s telegrami? K mašči in »Bog ohrani!«, pa je bilo vse odpravljeno!«

»Kaj bo neki s cesarjem? Stari avstrijakantom se toži po njem, drugemu pa nobenemu! Kakšen irakao je bil, je dokazal pokojni Oberbank, ki je bil gotovo komunist, čeprav ga slavijo tržaški irudentisti. Če je cesar samo glavo kam pokazal, so zagrmel bombe. Tito pa se vozi po državi brez skrbi: Ljubljana, Skopje, ne pravzaprav Skopje, Zagreb, Brdo; kjer koli ga lahko srečaš. Tudi v Pistojni, Okroglici ali pa na Brionih!«

»Trenutek, prosim!« se je oglašil gospod Nino. »Na Brionih pa ne tja pa ne morete!«

»Ja, kaj pa vi sploh veste o Brionih, kaj ni bil tam naš Stoka, dr. Dekleva in še marsikdo drugi?« je ugovarjal gospod tovariš Stane.

»No, o Brionih bi vam pa lahko povedal več kot kdor koli izmed vaših potnikov, če le želite?«

»Pa kar z besedo na dan!« so se oglašili kar štirje in tudi sam gospod tovariš Stane.

Gospod Nino je zvrnil kozarec, pošteno zahrkal in pričel:

»Vem, da sedaj v knežjem dvoru na Dedinju v Beogradu pripravljajo kovčke. Najprej bo maršal skočil še za hip v Grčijo. Tam bodo našim zahodnim sosedom jasno in glasno še enkrat zatrobili v komata usesa že tisočkrat izgovorjeno resnico: Balkan balkanskim narodom! Na to uho namreč naši sosedje z one strani Stivana že pol stoletja ne slišijo. Morda bodo sedaj končno tudi to pilulo pogotnili, da bi jim je teknila!«

»Tako je!« je veselo zaploskal

gospod tovariš Stane. »Kaj vam vedno ne pridigujem, da znajo naši več kot hruške peči, ampak za nekatere je tam gori vse zanič!«

»Le počasi, gospod tovariš!« je ugovarjal gospod Nino. »Vsakomer svoje! Jaz imam navado, da rečem ropu pop in bobu bob. Kar je prav, ostane prav, pa četudi desetkrat zanikaš. Kar pa je narobe, ostane narobe, pa če tisočkrat kričiš, da je narobe prav! Na žalost je tega narobe neznansko preveč in tistega prav — tako presneto malo!«

»Ej, že spet sama kritika in politika, saj se nismo tako zmenili!« je vztrajal gospod tovariš Stane.

»Kritika je najboljšo zdravilo za očiščenje javnega življenja, demokracija ga uporabljamo kot perica kose mila in prgišča sode, diktatura pa se tega zdravila boje kot hudisti križa. Sicer ... o tem drugič kaj več, če bo tak naneslo!«

Ko bo torej ta stvar v Grčiji urejena — in Bog daj srečo — potem se bo maršal s svojim dvorom preselil čez poletje na konico istrskega polotoka. Po vzgladu drugih diktatorjev, si je tudi Tito izbral najlepši košček zemlje za svoje pribežališče. Pogoji za taka pribežališča je, da je diktator na varnem in da mu ničesar ne manjka. Brioni ustrezajo temu pogoju naravnost idealno. Od tu vodi Tito od spomladi do jeseni državne in partijske posle. Od preloma z Moskvo dalje so Brioni nekak drugi Berchtesgaden, kamor se je Hitler zatekal ob težkih urah...

Do prve svetovne vojne so bili Brioni letovišče svetovnega slovesa, danes so ta kraj izbrisali iz seznama mednarodnih svetovnih letovišč. Namesto razkošnih jaht vladarjev in ameriških milijonarjev, križarijo tam okoli težko oboroženi borbeni čolniki...

Leta 1895 je dunajski baron Pavel Kuppelwieser, pri katerem je moja teta enajst let služila za kuharico, kupil takrat pušto in samotno otočje. Drevje in grmičevje so iztrebili, malarijo so pregnali. Nastale so prve ceste, majhno pristanišče in nekaj hotelov. Znameniti nemški ljubitelj živali, Hagenbeck, je postavil živalski vrt, nekako aklimatizacijsko postajališče za živali iz tropskih dežel.

Dunajski dvor si je izbral Brionske otoke za počitniško bivališče in od tedaj je naraščal tujski promet z vrtočlavo naglico. Med obema vojnama so tu gospodarovali fašistični vojaki. Tik pred drugo svetovno vojno so se zbirali v tem letovišču nacistični in fašistični veljaki in tu kovali zarote proti svobodni Evropi. Ciano in Edda, Goering in Ribbentrop so bili tu stalni gostje.

Med drugo svetovno vojno so bili Brioni najprej fašistično, kasneje pa nacistično mornariško oporišče. V maju l. 1945 so otočje zaseleli Titovi partizani in od tega časa dalje ni prestopila otoka nobena tujdišča noga več.

Najlejša vila na Večjih Brionih je bila nekoč nemška last, danes pa je angleška zasebna posest. Leta 1930 si je žena slovitega nemškega veleindustrialeca Stinnesa postavila na otoku prekrasno vilo. Po njeni smrti je vila prešla v last njene hčerke, ki je poročena z angleškim državljanom Sirom Raleigh Knightom. Ameriški listi so pisali v zadnji jeseni, da je bila gospa Knightova zelo presenečena, ko je v neki reviji zasledila poročilo o Titovi poletni rezidenca na Brionih.

Ej, na Brionih sem bil pogostokrat pri teti, ničesar ni manjkalo, Tito si je dobro potegrel; torej le nekaj vem o Brionih.«

Omizje je umolknilo in ob razmišljanju o Brionih so čisto pozabili na Titov vojni dan. Le gospod Nande je čez čas srknil v kozarec in dejal: »Ni tako slaba misel zaradi Brionov, saj je človek za vsak slučaj na odprtih vratih v svet. Adolf ni bil tako iznajdljiv!«

V Londonu deluje umetno srce

Pred nekaj meseci so zdravniki v Londonu izvršili operacijo, ki je izzvala začudenje po vsem svetu. Profesor Ian Aird je pomočjo popolnoma novega posega ločil samska dvojčka. Dvojčka sta bila zrasla od prsnega koša pa do bokov. Ločitev zamorskih dvojčkov je popolnoma uspeša. Ze po naravi oslabele dekletce Tomo je nekaj ur po operaciji sicer izdihnilo na srčni oslabelosti, njena sestra Boko pa si je po operaciji hitro opomogla in je že po nekaj tednih z letalom zapustila Anglijo in z materjo odletela v svojo domovino na Zlato obalo v Zahodni Afriki.

Operacijski posegi te vrste so bili doslej nemogoči, ker tako majhni pacienti ne prenašajo operacije, ki traja več kot eno uro. Zdravniški svet se je prav zato že v preteklosti bavil z mislijo, kako bi izločili delovanje pljuč in srca med operacijo in nadomestili ta najvažnejša organa s primernimi aparati.

Prav tako aparature, ki so jo preizkusili na nekaterih živalih, so uporabili pri ločitvi zamorskih samskih dvojčkov. Profesor Aird je celotno operacijo posnel na zvočnem filmskem traku in tako se bo-

do zdravniki po ostalem svetu lahko seznanili z novim postopkom.

Tehnični postopek je v kratkem povedano, naslednji. Po izvršeni popolni narkozi in odkritju prsnega koša zvežejo aparaturo za arterijo pred vstopom v srčni prekat. Kri ločijo in jo odvajajo ter s tem ustavijo delovanje pljuč in srca. Nato kri sesajo v aparat, kjer sprejema v posebnem valju potrebne količine kisika in prehaja neposredno za levim srčnim prekatom zopet v žilo in po njej pulzira po telesu. Seveda slehernega pacienta pred operacijo skrbno preiščejo in zato tudi aparaturo tako regu lirajo, da se povsem prilagodi osebni življenjskim pogojem vsakega pacienta. Umetno srce blje točno tako, kot je bilo naravno srce. Kri ima točno isto temperaturo in je tudi iste vrstne sestavine. V začetku operacije ne pulzira namreč po žilah pacienta njegova lastna kri, pač pa kri nekega darovalca krvi. To zato, ker obtok s pomočjo umetnega srca zahteva določen čas in ni mogoče bolnika še bolj oslabil s izgubo krvi.

Zdravniška veđa je z novim postopkom napravila zopet dolg korak naprej k reševanju človeških življenj.

KDO JE PRVI POSELIL PRIMORSKO

Danes se »komunistični širijo po vsem svetu, pa vendar nihče ne govori o preseljevanju narodov!« Zato je vsa ta teorija o preseljevanju pred tisoč in tolikimi leti, ki je zgrajena le na podlagi izpremembo in istočasnosti različnih narodnih imen, popolnoma neosnovana in nevezdržna.

To preseljevanje narodov niso torej nič drugega kot vojni in roparski pohodi ter osvobodilne vojne v tistih nemirnih stoletjih, ki so sledila razpadu rimskega cesarstva.

Potomci narodov, ki so se tedaj bojevali med seboj za svojo svobodo ali pa za nadoblast nad sosedom, živijo še danes, pač pa so se tekotem teh tisoč let prilagodili novim političnim prilikam, bodisi da so prevzeli tuj jezik in tujo miselnost ali pa, da so iz svojega in iz jezika osvajačev stvorili nov jezik, kakor n. pr. Angleži iz starega anglosaškega, francoščine ter iz govorcev njihovih podeželskih prebivalcev, Keltoev. Vse to vrenje se je počasi izkristaliziralo v narodnostno razmerje v Evropi, kakršnega poznamo danes; ono je plod zgodovinskih dogodkov.

Vrnimo se na naš primer, na vprašanje naše avtonomnosti. Postavimo, da v neka desetletjih pride do nove vseobče vojne z uporabo atomskih, vodikovih in še lepših bomb. Recimo, da bi sledilo popolno uničenje vsega kulturnega življenja in rešilo bi se le nekaj osamljenih gorskih predelov. Prebivalci bi padli čez noč na najprimativnejše stopnjo življenja in gospodarstva. Njih potomci bi šele kakih 1300 let pozneje uspeli zgraditi novo višjo kulturo, znanost itd. Td ter se začeli zanimati za svojo preteklost. Ostalo bi jim, postavi-

mo, le nekaj drobcev nepožganih papirjev, knjig in časopisov, kateri bi našli pri izkopavanju ruševin velemest iz naše dobe.

Zgodovinar, ki bi pisal zgodovino naših slovenskih krajev v dobi med letom 1900 ter 1950, bi brezdvomno napisal takole:

»V tej dobi je prebival po teh krajih dvojavil narod avstroogrecv, katerim je bil simbol dvojavil črn orel. Okrog leta 1912 so njih južni sosedje premagali ogromno turško cesarstvo (v katero so se neznano kdaj priselili) ter jih dve leti pozneje tudi njih same napadli. Njih zavezniki so bili drugi sosedje, Italijani, ki so si po končani vojni prilastili nekaj ozemlja. Italijani kmalu izpodrine nov narod črnosrajčnikov, ki so bili v ožjem sorodstvu z narodom fašistov. Druge predele bivšega dvojnega cesarstva posejlo neznano odkod došli Slo-

venci, Srbi, Hrvati, Slovaki, Čehi in Poljaki. Pojavijo se tudi neki Eshaezerji (SHS), pozneje neki novi narod Jugoslovovan. Vso dobo vlada velika zmešnjava, kajti zdise, da se neki narodi, po imenu Kranjci, Primorci, Goričani, Koruči, Stajerci in Prekmurci umaknejo, da bi napravili prostor Slovincem, ki pa se kmalu razcepijo na dva dela in izvolijo vsak svojega velikega župana v Ljubljani in Mariboru. Pozneje izpodrine ta dva župana ban s sedežem v Ljubljani, ki pa priznava nadoblast srbskega kralja v Beogradu. Leta 1941 pride do nove vojne, za katere se pojavijo novi narodi, kakor Domobranci in Partizani, izginejo pa brez sledu Fašisti, ki se vrnejo domov in utonejo v morju domačinov. Narodi Nemcev, Avstrijcev, Velikonemcev, Hakenkrajčarj v Narodnosocialistov ter Hitlerjan-

cev (ki so verjeli v posebnega boga, Hitlerja) prav tako vderejo v silnih trumah s severa in pustošijo deželo. Vendar pa po končani vojni tudi oni neznankam izginejo, Nemci pa se umaknejo zapadno od črte Odra-Nisa, na katero se priselijo neki G. I. iz Amerike...«

Zad stuje naj ta primer. Vsa naša davna napisana preteklost sloni na takih zmotah, nezazumevanju narodnostnih prilik tedanjih časov in na pomanjkanju točnih in zanesljivih sporočil. Če pa pomislimo, koliko so tuji narodi pri nas za nekaj let uničili knjig, zapiskov, spomenikov in drugih takih prič naše nedavne preteklosti, si lahko mislimo, koliko je bilo tega namnoma uničenega ali pa vsaj zatajenega za poslednjih 1300 let!

(K O N E C)

OPOMBA UREDNISTVA: Z drugim delom kramljanja o gornjem vprašanju bomo verjetno nadaljevali ob primernih priložnostih enkrat kasneje. Prosimo zato cenj. čitatelje, da to upoštevajo.

VESTI s TRŽAŠKEGA

Neprepričljivo dokazovanje

Ugledna, v Berlinu izhajajoča mednarodna revija »Der Monat«, je v svoji lanskoletni decembrski številki objavila obširno »Pismo iz Trsta«. Z vsebino tehničnega prispevka, katerega je napisal znanj novinar Hal Lehrman, smo naša čitatelje že seznanili. Majska številka iste revije pa je zdaj objavila nekatera pisma, katera je prejel od raznih tržaških veljakov, ki se seveda razburjajo nad Lehrmanovim načinom pisanja in nad njegovimi ugotovitvami. Da bo slika, katero posredujemo našim čitateljem, popolna, navajamo v naslednjem tudi glavne argumentacije teh naših sosesčanov.

Vittorio Tranquilli od »Giornale di Trieste« se čudi, da je bil tako »netočen in lahkomišeln članek«, objavljen v sicer »tako dobro urejeni reviji«. Posebno ga boli, ker Lehrman trdi, da so Tržaščani sicer povečini Italijani, si pa ne želijo Italije, ker se bojijo, da bi izgubili gospodarske ugodnosti, katere jim prinaša zavezniška zasedba. »Kaj pa sploh prispevajo zavezniški in gospodarski rasti Trsta?« užaljeno vprašuje gospod Tranquilli. Nato pa seveda tudi sam odgovarja: Skrbijo pač za svoje čete, vse drugo daje Italija. Da je Italija na to obvezana po mirovni pogodbi, da so to samo krediti, katere bo treba po uresničenju Svobodnega tržaškega ozemlja tudi povrniti, tega seveda ne omenja. Nova podjetja tržaškega gospodarstva in modernizacija starih omogoča po njegovem samo Italijanski kapital. Kako so bile izigrane razne ponudbe tujih industrijskih družb, kako so italijanski kapital pritegnili prav posojila Evropskega obnovitvenega načrta, ki so bila v Trstu vse obilnejša kakor v Italiji in kako je celo dober del teh posojil šel za ladje, ki so last izven-tržaških italijanskih paroplovnih družb, tudi o vsem tem previdno molči. Berlin je pač daleč, kdo pozna tam tržaške zadeve? Zato se lahko pove marsikaj.

Se zanimivejši je Tranquilli, ko preide na čisto politiko. Po njegovem sta za ugotavljanje resničnega tržaškega javnega mnenja merodajna samo dva ključa: naklada dnevnega časopisa in volitve. Tako pravi, da izhaja »Giornale di Trieste« v 53.000 izvodih, »Ultimo Notizie« v 10.000 izvodih, protinacionalno časopisje torej skupno v

Javna produkcija gojencev glasbene šole SPM
bo v dvorani Avditorija v ulici Teatro Romano v soboto, dne 5. junija 1954 ob 20.30. Nastopijo gojenci klavirskega, violinskega oddelka, šolski godalni kvartet in šolski komorni orkester. — Vabljeni prijatelji glasbene mladine. — Vstopnice se dobijo na sedežu v ulici Machiavelli št. 22, II. nadst.

63 - 64.000 izvodih. Temu nasproti pa stoji samo »Corriere di Trieste« s 6 - 7.000 izvodi. Takšno je po Tranquillijevem mnenju tudi razmerje med Italijani, ki so za priključitev Trsta k Italiji in proti temu. Ker pa sam najbrž dobro ve, da je ta dokaz precej šepav in da ni v nobenem skladu z volilnimi rezultati, si pomaga še s posebej prirojenim volilno statistiko. Pri njej upošteva samo identistične stranke, komuniste in independentiste. Tako pride do rezultata, po katerem naj bi bili dve tretjini prebivalstva za povratek pod Italijo, ena tretjina pa proti temu. V svoji veliki poštenosti in gorečnosti je namreč popolnoma izpustil glasove oddane za Tržaški blok in za obe slovenski listi! Malenkost: 43.000 glasov... To je poštenost, kaj? In ta odstavek si upa še zaključiti z besedami: »Volitve so se vršile pod zavezniško kontrolo, s čemer skuša dati svojim izvajanjem pečat popolne objektivnosti.«

Pismu je Tranquilli priložil še dve izjavi, ahi boljše rečeno opravičili. Prvo, ki je daljše, je napisal naš dični župan Bartoli. Ta se čuti prizadetega, ker ga je Lehrman kršil za »njokajočega župana«. Nadalje ugotavlja, da 9. oktobra ni bil v Trstu, ker je bil odsoten v Rimu. Zato so iz trte izvite trditve, da je hotel govoriti po radiu in opozoriti prebivalstvo, naj se ne pušči zanesti od veselja, kakor tudi, da je iz jeze, ker mu to ni bilo dovoljeno, izobesil na županstvu italijansko trobojnico. Prav tako je Bartolija močno zabolelo stavek »Prvi demokrat se rabi nobene volilne zares, katerega mu je v svojem dopisu Lehrman položil v usta. Zato pravi zdaj, da je kaj neverjetno, da bi on rekel kaj takega, saj je bil izvoljen na demo-

kršaškie listi, in sicer leta 1949 s 73.000 glasovi, leta 1952 pa z 79.000. Tudi za temi številkami mora biti nekakšna posebna kalkulacija, kajti iz uradnih volilnih podatkov sledi, da so dobili demokršašani leta 1949 nekaj nad 65.500 glasov, leta 1952 pa nekaj nad 59 tisoč glasov. Verjetno ni hotel pokazati, da je njegova priljubljenost nazadovala!

Kako daleč sega njegovo demokratsko pojmovanje pa izpričuje Bartoli takoj v naslednjem odstavku svojega pisma, v katerem ponovno izjavlja, da je proti plebisitu s tremi alternativami, ker po njegovem tretja alternativa, t. j. ohranitev STO, sploh ni alternativa. Velikega kršaškiega demokršaša pač kaj malo briga, kaj misli 66 tisoč volivcev občine, kateri načeljuje. Zanj je to nekaj nemogočega in »bastak!« O tem, kar njemu ni prav, mešašani sploh ne bi smeli glasovati!

Tema dvema od resnicoljubnosti in doslednih načelnih misli kar prekipevajočima pismoma je pri-

ključil nekaj vrstic še B. Cadalberti, profesor narodnega gospodarstva na tržaški univerzi. Gospod profesor pravi, da ni res, da bi dejal, »da je Italija med obema svetovjnima vojnama Trst zanemarila, ker je bil njegov gospodarski položaj popolnoma brezgleden in ni imelo nobenega smisla vlagati vanj denare. Prav tako ni res, da bi dejal, »da je Trst kot investicijski objekt za Italijo popolnoma brez pomena«. Vse to je namreč Lehrman v svojem članku napisal, čeprav Cadalberti ni imenoval z imenom. Gospod profesor pa ga zdej popravlja in pravi, da je »samo dejal, da nesigurnost tržaškega političnega položaja ovira dotok italijanskega kapitala in zastruje brezposelnost«. Tudi to je precej zavilo, posebno še, če upoštevamo, da si je celo CLN v uvodu svoje nedavne brošure o Trstu upal priznati veliko več!

Tako torej kar trije z združenimi močmi dokazujejo in preključujejo, a pri vsem tem pa prav nič ne prepričujejo.

Naši ribiči na preži...

V teh poznih spomladanskih dneh je tudi med svetokrižškimi in kontovelskimi ribiči završčalo. Redko so posejane njihove vrste in kmalu bo o tem slavem izročilu slovenske pomorske delavnosti ostal komaj še spomin. Vendar je ta pogumna in vztrajna posadka žilava, odporna in v svojem izročilu tudi podjetna. V razdobju med majem in junijem prihajajo tune; morje izroča svojo najbogatejšo letino...

Od Sicilije do dalmatinskih obal, od grškega otočja do Crnega morja — in prav v samo zakotje tržaškega zaliva je na desetstotece parov oči obrnjenih proti morskim globlinam. Pazljivi opazovalci preiskujejo z ostrimi pogledi obalne morske pasove, da ob prvem prihodu dragocenega plena spravijo na nogo vsvo ribiško vas.

Ze nekaj tednov pred tem so morske obale zažvele. Dolgi in široki vlaki, ki stejejo na milijarde sinjerebrnih morskih prebivalcev obiskujejo v zgoščenih vrstah obalnih vodovja: sardine ali po tržaško sardoni. Tesno jim sledijo krčelja rejnih lokard, aji v naši krajevni govorici škombrov, ki se z bliskovito izurnjenostjo poganjajo med vrste svojih manjših sorodnic in slavijo na vsakem metru — obilni ribji lov. Temu nepregledni, mu valu lokard so takoj za repnimi playutemi orjaški roji tun, ki jim stržejo po življenju — človek.

Nad vsemi temi vlaki, vali in roji se uveljavlja okruten zakon narave: Velike ribe požirajo male! Močnejši preganja šibkejšega na življenje in smrt!

Okusne lokarde in sardine sicer še vedno prevladujejo v naših ribarnicah, vendar pretresa lovška zmrlca naše ribiče predvsem ob misli na tune. To je v teh dneh najbolj zapeljiva lovška pustolovščina, ki objublja tudi najboljši zaslužek.

Nihče se danes ne ve, od kod pravzaprav prihajajo roji tun. Morda iz Islanskega morja, iz predelov Azorskega otočja ali iz okolice Kanarskih otokov. Ob času drstive hitijo mogočni do tri metre dolgi in do tri stot kilogramov težki ribji orjaki skozi Baskajski zaliv, prečkajo Gibraltarsko ožino in krizarajo ob obalah Sredozemskega morja v Crno morje in Jadran.

Zgodovina pripoveduje, da se je bajno bizantinsko bogastvo spoeio prav od zaslužkov, ki jih je prinašal lov na tune. Zaliv, v katerem so v glavnem lovili tune, se danes imenujejo »Zlati rogi«.

Ob toplih in členkovitih obrežjih Sredozemskega morja odlagajo tune svoja jajčeca, nato pa odhajajo nazaj v prostrani Atlantik. Ze premnogé roje teh plavajočih svetovnih potnic pomeni ženitovanjsko potovanje tragično smrt v ribiški mreži. Ze tisočletja poznajo sredozemski ribiči potovalne smeri tune. Za najspretnješe ribiče tu ne veljajo Sicilijanci, ki ribarijo

za tunami vse tja do afriških obal. S precej zamotanim sistemom o mrežja v obliki glavnikov privabijo v labirinte mrež tudi po več sto tun. Turki lovijo tuno zgolj ponoči z lučjo. Zdramljene tune harpunirajo s trizobom.

Morda je lov na tune najbolj zanimiv na naših dalmatinskih obalah, ob Hrvaškem Primorju in vse do Devinskega zaliva. Na visokih lestvičastih gredah opazujejo naši ribiči dan in noč obalna morja. Ke zavzveni njihov glas na poplah po ribiških vaseh, je že v nekaj minutah vsa vas na nogah, na obali in v čolnih. Zalive, ki jih tune obiskujejo, že dolgo pred tem zaprejo z mrežami. Samo en vhod puščajo odprt.

Ce je roj tun zašel v mrežo, potem mlado in staro z največjo požrtvovalnostjo in veaših tudi z nadčloveškimi napor! vlači mrežo na obalo in s tem se čedalje bolj zožuje prostor zajetega roja. Ko je krog postal že čisto majhen, pričnajo pravo mešarsko klanje. S težkimi tolkači pobijajo ribiči tune, ki se z zadnjimi silami upirajo smrti. Borba je težka in krvava, tudi za človeka nevarna. Niso redki slučajji, da je 250 kg težka tuna z re pom do smrti pobila nespretnega ribiškega pomagača.

Vsako leto je čas, ko križarijo tune ob naših obalah, čas letine naših ribičev. Da bi jim bilo prav letos morje milostljivo, njim v zažodjenje, nam pa v dober tek!

IV. nastop Baletne šole

Gojenke Baletne šole pod okriljem SDD so se na Vnebohod že četrte predstavile tržaškemu občinstvu. Primerno napolnjena dvorana Avditorija je ponovno dokazala, da je za umetnost že krepko prilagaja tržaškemu slovenskemu o kolju.

V prvem delu so nastopile najmlajše gojenke, povečini deklice petih let. Chopinov »Noturno« so zelo dobro izvedle. Tatjana Belova in Marina Jevdočenko sta zaplesali Cizbulkovo »Gavoto«, Alga Cosolini pa Čajkovskega »Punčko«. Posebno dobro se je izkazala Majda Petkovskova z Orieto Umari, ki sta zaplesali Offenbachovo »Rdečo kapico«. Saška Panjekova je ljubko zaplesala Cizbulkovo »Valček«. Tudi Erika Fonda se je odrezala s Ponchielijevjo »Variacij« in Tatjana Belova z Delibesovim »Norčkom«. Končno je nastopil še ves ansambel I. tečaja s Schubertovimi »Vojaki«.

Drugi del je pričel z Walt Disneysvevo »Sneguljico«, pri kateri bi pa prav brez vsake škode lahko izostalo izvede. Walt Disneyev »Pionocchio«, ki ga je dobro izvedla Erika Fonda, je navdušil občinstvo. Prav tako sta se izkazali Anica Cah in Bianca Di Muro z valčkom »Labodji speva Čajkovskega«. »Promenada« Offenbacha je odlično izvedla Bianca Di Muro. Višek ve-

Osnovna šola na Opčinah

Slovenska osnovna šola na Opčinah vabi na zaključno šolsko prireditve, ki bo v nedeljo, dne 6. junija t.l. ob 16. uri v Prosvetnem domu na Opčinah.

Na sporedu so igrice, prizorčki, recitacije, baleti in zborna petje. Vstopnina je prostovoljna. Prepričani smo, da se bodo starši in ljubitelji mladine polnoštevilno udeležili zaključne prireditve naše openske šolske mladosti!

Spominska proslava v Nabrežini

Pevsko društvo »A. Tancev« v Nabrežini priredi na binokšno nedeljo, dne 6. junija 1954 ob 17. uri proslavo v spomin učitelja in pevovodje Avgusta Tanceva in kinodvorani v Nabrežini.

Nastopi mešani pevski zbor »A. Tancev« z umetnimi in narodnimi pesmi pod vodstvom g. Franja Fabrisa. Sodeluje tudi nabrežinska godba pod vodstvom g. Josipa Devetaka. Na sporedu so tudi recitacije, baleti ter solospevi s spremljevanjem klavirja.

Laž ima kratke noge!

Spoštovani gospod urednik! Da je begunska usoda trda, sem sam preizkusil na svojem hrbtu. Po pravici Vam povem, da mi je poznansko žal za vse ljudi, ki morajo zapustiti domovino in oditi po svetu. Posebno v zadnjem času prihaja na Tržaško ozemlje skoro dnevno veliko mladine, za katero bi si ne upal reči, da jo ženejo sem politični razlogi. Vsaj pri veliki večini je razlog za beg strah pred vojaško službo in želja za boljšim življenjem. Prvo samo po sebi ni pozitivno gibalno, če ni globljih ideoloških razlogov. Kar se po drugega tiče, moram kot prepričan demokrat reči, da nihče nikomur ne bi smel preprečevati, da si po mili volji poišče kjer koli po svetu boljše kos kruha. Toda na žalost so danes razmere takšne, da je za večino, ki hoče uresničiti svoj sen in pogledati v ta ali oni namišljeni paradiz, beg še najnevarnejši način. Enkrat storjen, pa ta korak ne dopušča lahkih popravkov, ne lahkih povratkov. Ko se mladi ljudje po prvih stikih z zunanjim svetom seznanijo z njegovo neumljeno resničnostjo, velikokrat le spoznajo, da so se prenačili. Zato bi morali naše rojake vsi opozarjati na okoliščine, v katerih se bodo znašli, če se odločijo za odhod v tujino. To pa bi morali storiti pametno in stvarno, ne pa s pretiranjem, ki doseže prav nasprotni učinek.

Prav v tem jugoslovanski uradni krogi močno greše. Tako sem n. pr. bral v »Slovenskem poročevalcu« z dne 18. aprila t.l., da je nek Peter, po svojem povratku iz Avstralije, izrazil o svojem bivanju v tržaških begunskih taboriščih:

»Dnevi so se vlekli v neskončnost, izhoda pa ni bilo. Ce je komu uspelo pobegniti v mesto, da si je naberail nekaj hrane za lačni želodec (!), ga je spet prignala nazaj policija. Potem pa so ga ne-

kam odvlekli, odkoder se je vrnil izmučen in pretepen, surovo kaznovan za svoj pobeg. (?)«

Tako vsaj piše časnikar, ki je razgovarjal s povratnikom, in dodaja:

»Vse to je Peter videl in okusil lakoto in mraz, okusil štrajke taboriščnikov za izboljšanje hrane in videl, kako so si ljudje iz obupa sami jemali življenja. O vsem tem je razmišljal, ko je begal po taborišču in iskal izhoda v prostost. Takrat je Peter prvič surovo zaklel in preklel svoj brezglavo neumnost.«

V takem duhu teče nato celotno poročilo. Mladina, ki ima razgreto fantazijo, čuti v vsem tem pretiravanju, s katerimi se ji skuša samo prepričati, da ne bi preskočila v boljši in lepši svet. To so velike besede, ki ne prepričujejo. Ali se Vam ne zdi, da bi s stvarnejšim poročanjem dosegli pozitivnejše uspehe, da bi manj slovenskih ljudi zapuščalo slovensko grudo? Trst je namreč preblizu, da ne bi v bližnjih predelih Jugoslavije vedeli, da begunska taborišča niso nikakršni Matthausni, da v njih ne umirajo od lakote, da ljudi ne pretrepajo in da so množični samomori, katere bi si taboriščniki kar sproti lahko ogledovali, navadna propagandistična izmišljotina.

Eden izmed prizadetih

Nastop gojencev Glasbene šole SPM

Dne 28. maja se je vršila prva produkcija gojencev Glasbene šole SPM v Trstu, v Machiavellijevi ulici 22, pod vodstvom ravnateljice g. Karla Sanciaa.

Nastopili so nekateri izbrani gojenci, ki so pokazali velik uspeh in napredek v igranju violine, klavirja in harmonike iz klasične kakor tudi iz sodobne glasbene literature.

Ves program je bil podan v intimnem razpoloženju. Starši, ki so zasedli do zadnjega kotička dvorane Prosvetne matice, so sledili z velikim zanimanjem izvajanju svojih otrok in so bili prijetno iznenadeni nad dobrim uspehom. Več bomo poročali po drugem nastopu gojencev Glasbene šole v Avditoriju, ki se bo vršil dne 5. junija.

ZADUŠNICA

V soboto 5. junija 1954 ob 7. uri zjutraj bo v cenki sv. Antona Novoga v Trstu sv. maša zadušnica za vojake Slovenskega domobranstva, izročene in umorjene pred 9 leti. — Vabljeni!

Odgovorni urednik: Dr. Prof. ANTON DABINOVIC Tiska: tisk. Adria, d. d., v Trstu

ZDRAVNIK

Dr. FRANJO DELAK
v TRSTU
sprejema
na
Reški cesti - Strada di Fiume, številka 20-III. - 2. nadstopje vsak dan od 15. do 17. ure

TRŽAŠKI PREPIHI

Kulturni sklad in »Demokracija«

»Naš zadnji prepil iz »Kulturne ga doma« v »Kulturni sklad« je novemu predsedniku očitno stopil v križ, saj ga je obdelal v nedeljškem »Primorskem dnevniku« kar na petih emotivnih stolpcih. Njegovi želji za ponatis pa, žal, ne moremo ustreči, ker uživa prostor v »Demokraciji« prav tako naklonjenost matične države kot VSE kulturno življenje tistih Slovencev, ki ne vednjo pod oportunističnim dečnikom. Pod prvo Jugoslavijo to ni bilo tako. To morda g. predsedniku še ni ušlo iz spomina.

Kdaj rabimo v slovensčini narekvaj ali po njegovem navednicu, nam pove »Slovenski pravopis SAZU, Ljubljana 1950, na strani 61, odstavek 75, čl. 2, in samo tega pravila smo se držali v tem, kakor v vsakem prispevku »Demokracije«.

Vsa iz trte izvita »tolmačenja« pa so plod razgibane domišljije, kar je očitno tudi sam g. predsednik zaslužil. Niti z besedico nismo podvomili v poštenje nikogar in je zato vsako zavijanje v to smer ne samo neutemeljeno, pač pa tudi ne okusno. Vsekakor iskrena hvala za novo obogatitev slovenskega besednega zaklada: »demokracijaš«, ki je mimogrede povedano precej nerodna srbskohrvaška spakedranci. Z vzdevki so se v starih, dobrih časih obmejavali soljarji, danes so v tem specializirani komunisti in iredentisti s »Cittadello« na čelu. Eno ugotovitev pa je dr. Miku-

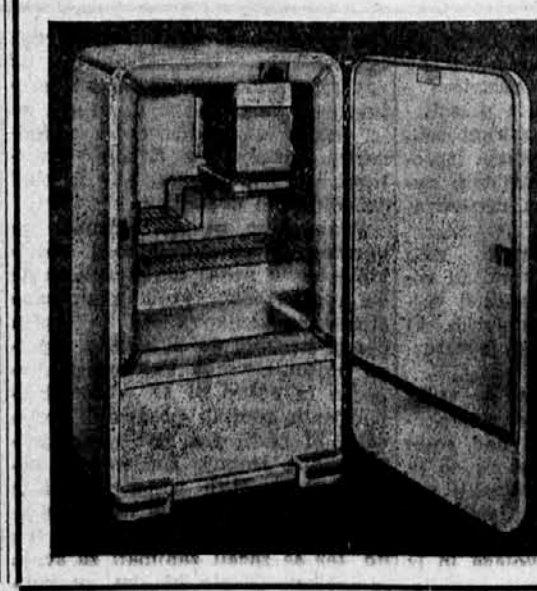
letič točno pribil, da namreč »demokracijaš« po svojih skromnih močeh podpirajo VSE kulturne narobe tržaških Slovencev. Dr. Mikuletiču pa bo prav tako dobro znano kot nam, da njegov krog nevestosmerjena kulturna prizadevanja popolnoma prezira. No, od teh »demokracijaških« načel nas ne bodo tudi v bodoče odvrgli slabi vzgledi nasprotnikov! Kakor doslej, tako bomo tudi odslej obiskovali VSE slovenske kulturne prireditve z isto doslednostjo, s katero tudi odborniki »Kulturnega sklada« izostajajo od prireditve izven oportunističnega dečnika. Iskreno želimo predsedniku in odbornikom vsa srečo pri nabiranju prispevkov, čeprav vemo, da bodo nevestosmerjene kulturne organizacije od prispevkov prejele prav toliko kot od matične države. Ponavljamo — za nas pobiranje ni novost; od njihva dalje se nam je tako godilo, za razvajence bo težje...

O »Kulturnem domu« pa drugič!

Vsakovrstno pohištvo: **Tovarna pohištva**
SPALNICE - JEDILNICE - **Tel. 32**
KUHINJE ITD. — PO NAROCILU IZVRŠI VSAKO DELO — POROSTVO ZA DOBER NAKUP — TOVARNISKE CENE — DELO SOLIDNO — DOMACA TVRDEKA

PRINČIČ
KRM IN
Cormons - prov. Gorizia

Prispeli so najboljši hladilniki sveta!



Izdelek največje angleške tovarne LEC je v celoti (tudi s hladilno napravo, ki je najvažnejši del) izdelan po dolgoletnih izkušnjah izključno v LEC-ovih tovarnah!

Električni hladilnik LEC je izviran izdelek, nedozogljiv v trajnosti, liniji in ceni!

Grajen je za Vas; LEC Vam bo pripravil mnogo denarja in Vam bo vsaki priliki nudil svežo hrano in Vas s tem ohranjal pri najboljšem zdravju. Zapomnite si: LEC mora v vsako gospodinjstvo!

Naročila s takojšnjo dobavo — tudi z obročnim odplačevanjem — sprejema tvrdka

G. KERŽE
TRST - Piazza S. Giovanni 1 - Tel. 35019

Ob drugi obletnici smrti
dr. Josipa Abrama
se ga spominja družina in ga pripravča v spomin prijateljem in znancem.
Sv. maša bo 9. junija ob 7.30 v cerkvi Srca Jezusovega (ulica Ronco).